

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' ציצית, עשרה ראשונים לבהכ"נ, מזוזה

גליון 231

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

בכיסו שלו, אין צריך לחזור ולבדוק למחר כשמתעטף בו.
בדיקת הציצית במוצאי שבת: מי שיש לו טלית מיוחדת לשבת (ס' רסב) מהנכון לבדוק הציצית במוצאי שבת קודם שיכניסה לתיק.

הילוך ד' אמות בלא ציצית

אין לילך ד' אמות בלא ציצית, לפיכך מיד כשקם ממיטתו ונטל ידיו יתעטף בציצית, ואם צריך לילך ד' אמות מחמת כן בלא ציצית ילבש הציצית קודם הנטילה [באופן שאינו מברך על הציצית כגון שאין גופו נקי, או שמברך אח"כ על הטי"ג לפטורו] (הל' יום ביום עמ' רצד) אבל אם עומד במקומו ואינו הולך בלא ציצית מותר (**משנה ברורה** ס' ח ס"ק א).

[אכן ע' **במשנה ברורה** (ס' כא ס"ק טו) בשם **האריז"ל** שע"פ הסוד יש לשכב בלילה בטלית קטן ע"ע להלן].

אמרו חז"ל "הזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה" (**שו"ע** ס' כד סעי' ו). ואמרו חז"ל "כל הזהיר במצות ציצית, זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים" וכו' (**מ"ב** ס' ח ס"ק כו).

המשכים קודם התפילה

ע' במשנה ברורה ס"ק לד כתב דאם הבית כנסת רחוק מביתו יברך בביתו על טלית קטן. וכתב **בחוט שני** (ציצית עמ' פה) לא ראינו שניהגו כן, אלא כל שדעתו לילך מיד להתפלל אין מברכין אלא פוטר בהטלית גדול. [ובהע' שם כתב: צ"ע דמי שמשכים מוקדם בבוקר, ולומד קודם התפילה ולובש טלית קטן, ואחר כך קודם התפילה מברך על הטלית גדול, מ"ט לא נוהגין לברך על הטלית קטן, כיון שיש הפסק גדול ביניהם].

אכן **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** היה קם באמצע הלילה ולומד בלי טלית קטן וכשהגיע הזמן היה לובש הטלית קטן ומברך עליו. ואח"כ כשהגיע לבית הכנסת היה מברך על הטלית גדול (הרמ"ד לוי' שליט"א).⁷

לצאת מביתו לבית הכנסת מוכתר בטלית ותפילין

ע' שו"ע ס' כה סעי' ב **ובמשנה ברורה** ס"ק ח שהביא **הבית יוסף ודרכי משה** בשם **הזוהר** שלצאת מפתח ביתו בציצית ותפילין הוא ענין גדול. ואם יודע שילך דרך מבואות המטונפות או שמצויין נכרים ברחוב (ראה בהע"י), יניחם בחצר בית הכנסת. ואם אי אפשר יניחם בביתו ויכסם בכובעו או בידו.

בהתקרב ובא **שליחות**: וע' באחרונים שכתבו, במשכים קודם אור הבוקר ויביא לבית הכנסת, לא שייך אזהרת הזוהר, דעדיין לא מטי זמן חיובא. ומכל מקום כשיאור היום יותר טוב שיצא

^ד ומנהג **החזון איש** (ארחות רבינו ח"ג עמ' קצ) שהיה ישן בלילה בלא טלית קטן והובא טעמו לדבר (שם) שהישן תמיד בלילה עם טלית קטן, יש לחוש שתיחשב ככסות לילה הפטורה מציצית.

והגר"ח קניבסקי שליט"א ישן בלילה עם טלית קטן (ס' אלא פ"ו) מ"ב ס' כא ס"ק טו, אמנם פעם בשבוע ישן בלי טלית קטן והוא בליל שבת קודש והטעם כי מרן **החזון איש** היה חושש לדעה (ב"י או"ח ס' ח ד"ה והישן, לפי פירושו ברא"ש) דכסות יום ולילה פטורה מציצית, ולכן אין לובשה פעם בשבוע להראות שאין זו גם כסות לילה, והטעם דוקא בליל ש"ק משום עונג שבת.

^ה וכתב על זה הכף החיים ס' כה ס"ק טו "אמנם פה עיר עז לנו ירושתו" לא יש, לא יוהרא ולא לענה מן העכו"ם שהולכים האשכנזים וגם יש מן הספרדים מתעטפים בציצית ומתעטרים בתפילין בשוקים וברחובות נגד העכו"ם ללכת אל כותל המערבי ואין פוצה פה ומצפצף". תהלי"ת. ובענין ללכת ברחוב בחו"ל עם טלית ותפילין ע' הל' יום ביום תפילה עמ' תז.

הלכות ציצית

(פ' כי תצא – גדילים תעשה לך על ארבע כנפות)

הפרדת חוטי הציצית

צריך להפריד חוטי הציצית זה מזה (**שו"ע** ס' ח' סעי' ז).

וכתב **המשנה ברורה** ס"ק יח "כל חוט בפני עצמו שלא יהיו מסובכין אחד בחבירו, ואם נשתאה לבוא לבית הכנסת ועל ידי זה יתבטל מלהתפלל בציבור, כתב המג"א דאין צריך לדקדק בזה" אכן ע' **בבה"ל** שהסתפק דאם חוטי הציצית מסובכין אחד בחבירו האם לברך עליהם והסיק "ועכ"פ לכתחילה בודאי החיוב להפרידן אם הם מסובכין קודם שיברך עליהן" עכ"ד.

והחזון איש כתב (או"ח ס' ג ס"ק ט) שאינו מעכב ויכול לברך, שאינו אלא נוי מצוה.

עיון והפרדת חוטי הציצית בשבת: משמע **בב"ח** ו**אליה רבה** שגם בשבת יש לבדוק חוטי הציצית אם הם כשרים (**משנה ברורה** ס"ק כ).

ונחלקו הפוסקים האם מותר להפריד הציצית בשבת. וכתב **המאמר מרדכי** (ס' ח ס"ק ט) שמותר הדבר אלא אם כן היא ציצית חדשה, והביא בשם הגן המלך שאסר משום גמר מלאכה ותיקון.

אכן **החיד"א** (קשר גודל ס' ב אות ג') כתב שאין להפריד את חוטי הציצית בשבת גם אם הם רק סבוכים קצת, וכן כתב **בשערי תשובה** ס"ק ח.

ודעת **הגר"נ קרליץ שליט"א** (**חוט שני** שבת ח"ב פל"ד ס"ק יא עמ' רכט) שלשיטת הרמב"ם שהמפריד פתיל חייב משום מתיר, יש לדון לאסור להפריד הציצית משום מתיר ולכל הפחות מדרבנן. והוסיף שכיון שלדעת **הגר"א** אין לברך כשהחוטים מסובכים, כשמפרידים הריהו נחשב כמתקן.

אכן דעתו שאם אין החוטים מסובכים הרבה אלא רק מעט, אין לאסור מהטעמים לעיל ומותר להפרידם בשבת [אכן לשון **השערי תשובה** (הנ"ל) שאם נסתבכו קצת שאין להפרידם בשבת (וצ"ע)], וכעין זה **בשו"ת אור לציון** (ח"ב פכ"ט סעי' ז) שאם רק הסתבכו מעט מותר להפרידם, אך בסבוכים הרבה כעין פקעת אסור להפרידם.

קשרים שבגדיל שבציצית שנפתחו, אסור לחזקם בשבת, דכל חיזוק הקשר בכלל איסור קושר הוא (**חוט שני** שבת ח"ב עמ' רכא).

כתב **האריז"ל** 'ציצתי ראשי תיבות: צ'דיק י'פריד צ'יציותיו ת'מיד (**מ"ב** שם).

עיון בציצית

קודם שיברך (על הציצית) יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים, כדי שלא יברך לבטלה: (**שו"ע** ס' ח סעי' ט). וע' **במשנה ברורה** ס' ח ס"ק כב אם בדק הטלית כשהסיר אותו מעליו והניחו

⁸ ובטעמים של האוסרים כתב בשו"ת מנחת שלמה (ח"א ס' ט ד"ה וחושבני) שהוא משום מתקן, ואף שהרגילות הוא שהחוטים מסתבכים אם כן אין כאן קלקול ולא חשוב הפרדתם תיקון מ"מ כיון שבשום פעם אין רגילים לסבכם ככוונה ועכ"פ שצריך להפרידם, לפיכך נחשב הסיבוכן כקלקול הבגד ונחשבת הפרדת החוטים כתיקון.

⁹ ואפשר דיש לחלק בין חוטין של הדור הקודם.

¹⁰ ואע"ג שבלאו הכי יש חשש איסור ללבוש בגד של ד' כנפות בלי ציצית, מ"מ מוקמי לה אחזקה שהיה כשר, רק משום חומר ד"לא תשא" שיש על ברכה לבטלה, החמירו לבדוק (מ"ב ס"ק כב שם).

לחצר בית הכנסת וילבשם שם ויכנס אחר כך לבית הכנסת.
פחי אשפה בזמננו: הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל שמכיון שזה צואה מכוסה, לכן מותר לדבר שם דברי תורה בתנאי שאין ריח (מהגר"י שוב שליט"א) ולכן בדרך כלל מותר ללכת עם תפילין ברחוב [רק במקרה שיש משאיות אשפה או הביוב עם ריח רע וכו' יש לכסות התפילין]. וכן ע"י ב"י יום ביום להגר"מ קארפ שליט"א תפילה עמ' תקמו (אלול תשע"ח) "במקומות שפחי אשפה עם ריח רע דינן כמבואות המטונפות, אבל בזמננו שהפחי אשפה סגורים היטב בפחים ועגלות ואין ריחן נודף לכ"ע מותר לילך בסמוך להם עם תפילין". ומ"מ טוב לכסות התפילין כשעובר בצידי (שם עמ' תז).

עשרה ראשונים או לצאת מביתו עם תפילין
אודות השאלה להימנות מעשרה הראשונים או לצאת מביתו מוכתר בטלית ותפילין איזה מהן עדיף?
ממעלת עשרה ראשונים:
ע"י בשו"ע סי' צ סעי' יד "ישכים לבית הכנסת כדי שימנה עם העשרה הראשונים" וע"י גמ' ברכות מז שאמר ריב"ל לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים שאפילו מאה באים אחריו וכו' נותנים לו שכר כנגד כולם. וע"י בתומך דבורה פ"א מדה רביעית "לשארית נחלתו". [וע"י במשנה ברורה שזה דוקא שיתפלל שם עמהם].
ע"י בכף החיים ס"ק צט שאם אינו יכול לקיים דבר זה בשחרית שישתדל על כל פנים לקיימו במנחה או בערב.
ומצד שני יש ענין גדול לצאת מפתח ביתו מוכתר בטלית ותפילין ראה בהע"י לשון הזוהר.¹
וע"י במשנה ברורה סי' צ ס"ק כה שהאריז"ל לא היה מהעשרה ראשונים הבאים לבית הכנסת, משום שנצרך ליפנות שהיה לו חולי, וגם כי רצה לילך מעוטף בטלית ותפילין לבית הכנסת ואי אפשר לעשות כן קודם היום.
והמג"א דייק מכך (סי' כה ס"ק ג) שהמעלה של לצאת מביתו לבית הכנסת מעוטף בטלית ותפילין עדיף מעשרה ראשונים. וכ"כ בכף החיים (סי' כה ס"ק יח) בשם כמה אחרונים.
אכן בארצות החיים (המאיר לארץ ס"ק יח) כתב שעיקר טעמו של האריז"ל הוא משום שהיה צריך לפנות, והטעם השני רק מצטרף לו, ולדבריו מעלת עשרה הראשונים שהוזכרה בגמרא עדיפה על המעלה שילך לבית הכנסת מעוטף בטלית ותפילין. וכן ע"י במחצית השקל (סי' כה ס"ק ג) שכתב שעיקר טעמו של האריז"ל לא היה מטעם זה.
וע"י בהל' יום ביום שדייק מכתבי הגר"ח ויטל בהקדמה לעץ חיים בסופה "ילך לבית הכנסת קודם עלות השחר קודם חיוב טלית ותפילין כדי שיהיה מעשרה ראשונים" שמוכח שמעלת עשרה ראשונים עדיפה ממעלת לבוא לבית הכנסת מעוטף בטו"ת.

הנחת תפילין בחצר בית הכנסת או עשרה ראשונים
כל זה כשיש שתי אפשרויות או הנחת תפילין בבית או עשרה ראשונים. אך אם ע"י הנחת תפילין בחצר בית הכנסת יפסיד עשרה ראשונים, לכאורה עדיף להניח תפילין בבית הכנסת ולא להפסיד מעלת עשרה ראשונים (וע"י בהע"י וצ"ע) וכ"ש אם

והמקדים בתוך העשרה, כתב הא"ר (ס"ק יז) בשם רבינו יונה (ברכות דף ד) שאין לו דין קדימה יותר מהאחרים, אכן הביא שהמענה יו"ט (ברכות פ"א סי' ז אות ז) כתב שהראשון נוטל שכר התשעה שאחריו והשני שכר השמונה שאחריו, וכן הלאה, וכן כתב המחצית השקל (ס"ק כח).
¹ וז"ל הזוהר (הוי"ד בכף החיים סי' כה ס"ק יג ובקיצור בבית יוסף שם) (ואתחנן רס"ה) אמר ר' שמעון וכו' בצפרא אנה תפילין ברישיה ותפילין ברישיא קדישא בדרועיה ואתעטף בעטיפא דמצוה ואתי לנפקא מתרעא דביתיה אערע במזוזה רשימא דשמא קדישא בתרעא דביתיה. ארבע מלאכין קדישין מזדווגן עמיה ונפקין עמיה מתרעא דביתיה ואזפי ליה לביה כנישתא ומכרזי קמיה הבו יקרא לדיקנא דמלאכא קדישא הבו יקרא לבריה וכו' אכרזי ואמר ישראל אשר בך אתפאר וכו' ויכתוב ספר זכרון לפניו וכו' ולא עוד אלא הקב"ה משתבח ביה ומכרזי עליה ככולהו עלמין חמו מה בריה עבדיה בעולמי.

² אכן בטעם להניח תפילין בחצר בית הכנסת ע"י זוהר שם (הוי"ד בבית יוסף סי' כה שם) ומאן דעיל לבי כנישתא כד נפיק מתרעיה ולא תפילין ברישיה ולא ציצית בלבושיה ואמר אשתחיה אל היכל קדש ביראתך קודשא בריך הוא אמר אן הוא מוראי ודא אסחיד סהדותא דשיקרא". וע"י **בראשית חכמה** בתוצאות חיים "כשאדם נכנס לבית הכנסת בלא תפילין בראשו ואמר ביראתך, אמר הקב"ה היכן יראתיך וכו' ולכן ישתדל אדם לשים אותם קודם הכנסת לבית הכנסת כדי שלא יהא שקרן באמירתו ביראתך, ולא אמרן אלא אם בא אחר עלות השחר אבל בא קודם אין צריך דלאו זמן תפילין הוא". ולפי זה אולי זה כן עדיף ממעלת עשרה ראשונים.

לכאורה לפי זה אם כבר נמצא בבית הכנסת, אין ענין לצאת לחוץ

להניח תפילין. אכן מבואר **במשנה ברורה** (סי' כה ס"ק ח) שגם אם כבר נכנס לבית הכנסת יש ענין לצאת מבית הכנסת ולהניח תפילין. וכנ"ל.
² ע"ש שהביא מספר שם טוב קטן [לאחד המקובלים הקדמונים לפני כארבע מאות שנה דף כט]. וז"ל כתב האריז"ל בשער היחודים מי שיש לו בן או אחר או קרוב אחר שהטה מדריך טובה לדרך רעה אזי יתפלל בתפלת שמונה עשרה בהשיבנו הנוסח כו' וצריך להתפלל עכ"פ לי יום ערב ובוקר וצהרים ומכ"ש על עצמו שיתפלל שיהפוך לבו לטובה ובפרט בימי אלול שאז הוא עת רצון עכ"ל והעתיקוהו בכמה ספרים. [ונש' לציון שהענין של לי יום לא הקפיד שיהא בימי אלול].

עוד בעניני בדיקת המזוזה
הבאנו בגליון הקודם אודות בדיקת המזוזות.
ואופן הבדיקה שצריך לבדוק שהאותיות הן שלמות

[כגון שלא נפרדו איברי האותיות מגוף האות, וכן שאין האותיות מחוברות לאותיות אחרות, וכן לבדוק שצבע האותיות לא נחלשו יותר מדאי, ויש מיעוט אנשים שלא מסוגלים לבדוק דברים אלו ועליהן לתת למגיה, וע"י להלן עוד טעמים שמומלץ מאד לתת למגיה (ובפרט אם לא ידוע מקורן של המזוזות)].

ועכ"פ בדיקה במבט אחד לא סגי. ונביא דברי הגר"י קרליץ שליט"א (חוט שני מזוזה עמ' קלה) באופן הבדיקה של המזוזה: **הך בדיקה היינו לראות שלא נתקלקלו האותיות, ואפשר דמה שרואים שאין ריעותא במזוזה סגי, אמנם במבט אחד במזוזה אי אפשר לתפוס הכל, משום שלפעמים אין כל המקומות במזוזה שוין ומקום אחד במזוזה מקולקל יותר, מ"מ אם עובר על כל האותיות שקורא המזוזה ואין רואה שום קילקול באותיות אף שאין בקי בצורת האותיות סגי, דאם נקטע או נתפשט הכתב רואין זאת כשבודקים בקריאה.**

עוד קבלנו ממגיהים מומחים וותיקים:

- 1) מצוי מאד שנמצאים פסולים גמורים שהיו בזמן כתיבה.
 - 2) א) מצוי שהקלף של המזוזה עבה מדי או קשיח מדי (באופן יחסי), ולכן בזמן לגולל המזוזה נשברים האותיות.
 - ב) מצוי מאד שמגלגלים את המזוזה מדי צפוף או מקפלים את המזוזה וגם זה גורם לשבור אותיות.
- הקלף למזוזה חייב להיות דק וגמיש, וכן בית המזוזה חייב להיות בעל חלל פנימי רחב ככל האפשר; מחמת האמור לעיל (סעיף 2). [ולפעמים יש בתי מזוזה הנסגרים ע"י בורג עבה מלמטה אשר עובי פתחם יותר דק וצריכים לדחוק המזוזה בכניסתם וזה יכול להזיק המזוזה].

המחליף מזוזה

בגליון הקודם הבאנו שנחלקו הפוסקים האם המחליף מזוזה צריך לברך או לא שלדעת **הערוך השולחן הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"שז אויערבך זצ"ל** ועוד לא מברכין, ע"ע בשו"ת **שבט הלוי** (ח"ד סי' קנ"ח ד"ה סי' קנ"ח) שצריך לברך וכן בסי' **מזוזות ביתך להגר"ח קניבסקי שליט"א** (סי' רפט ס"ק ו') שצריך לברך.

עכ"פ חשוב כדי להימנע משאלה זו, כשמוריד המזוזות לבדיקה, לא להחליף מקומן של המזוזות לפתח אחר (ולעשות סימן לכך) כיון שזה גורם שאלה שצריך לברך מחדש.

תפילה על אחינו בית ישראל התועים
כתבו הספרים שימים אלו של חודש אלול המה ימי רצון להתפלל על אחינו בית ישראל התועים שיחזרו בתשובה¹ (סי' ימי הרחמים עמ' טז).

חדש: ניתן לתרום עבור גליון "לענין הלכה" דרך נדרים פלוס קופת "אוסף גליונות": קופה פנימית "לענין הלכה"

לתרומות הערות והארות, 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין סדר ב' אוצר מקלט)
g089285647@gmail.com ניתן לקבל הגליון במייל

להניח תפילין. אכן מבואר **במשנה ברורה** (סי' כה ס"ק ח) שגם אם כבר נכנס לבית הכנסת יש ענין לצאת מבית הכנסת ולהניח תפילין. וכנ"ל.

² ע"ש שהביא מספר שם טוב קטן [לאחד המקובלים הקדמונים לפני כארבע מאות שנה דף כט]. וז"ל כתב האריז"ל בשער היחודים מי שיש לו בן או אחר או קרוב אחר שהטה מדריך טובה לדרך רעה אזי יתפלל בתפלת שמונה עשרה בהשיבנו הנוסח כו' וצריך להתפלל עכ"פ לי יום ערב ובוקר וצהרים ומכ"ש על עצמו שיתפלל שיהפוך לבו לטובה ובפרט בימי אלול שאז הוא עת רצון עכ"ל והעתיקוהו בכמה ספרים. [ונש' לציון שהענין של לי יום לא הקפיד שיהא בימי אלול].